

Godišnja konferencija Instituta za filozofiju

Hrvatska filozofija

Proslava pedeset godina časopisa

Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine

Institut za filozofiju, Zagreb

4. – 5. prosinca 2025.

Annual Conference of the Institute of Philosophy

Croatian Philosophy

Celebrating the Fiftieth Anniversary of the Journal

Contributions to the Research of Croatian Philosophical Heritage

Institute of Philosophy, Zagreb

4–5 December 2025

Organizacijski odbor / Organizing Committee

Luka Boršić

Ana Grgić

Bernard Hostić

Ivan Macut

Ivana Skuhala Karasman

Dario Škarica

KNJIŽICA SAŽETAKA / BOOKLET OF ABSTRACTS

Godišnja konferencija Instituta za filozofiju
Hrvatska filozofija
Proslava pedeset godina časopisa
Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine
Institut za filozofiju, Zagreb
4. – 5. prosinca 2025.

Annual Conference of the Institute of Philosophy
Croatian Philosophy
Celebrating the Fiftieth Anniversary of the Journal
Contributions to the Research of Croatian Philosophical Heritage
Institute of Philosophy, Zagreb
4–5 December 2025

KNJIŽICA SAŽETAKA / BOOKLET OF ABSTRACTS

*Tides of Thought: De Dominis, Patrizi, and the Early
Modern Debate on Water Motion*

OVANES AKOPYAN

Zagreb

While awaiting the gondola with his interlocutor Salviati, the character of Sagredo in Galileo Galilei's *Dialogue Concerning the Two Chief World Systems* quite melancholically observes the motion of water, just before presenting it as a foundational argument in favour of the heliocentric system. In line with a well-established tradition, Galileo's defence of heliocentrism, and of tidal motion as its core element, is preceded by a brief discussion of other, allegedly erroneous interpretations. The most notable authors targeted by Galileo in that section were Girolamo Borri and Marco Antonio de Dominis. Owing to their critic's exceptional fame, both Borri's and De Dominis' contributions to the early modern discussions of tides have remained largely neglected. However, as this talk suggests, a closer look at their work reveals an intense intellectual exchange among various groups of early modern philosophers and scientists and clarifies the backdrop against which Galileo's intervention became possible. By examining De Dominis' *Euripus, seu de fluxu et refluxu maris sententia* within its broader intellectual context – particularly in relation to the alternative theories he opposed – this talk argues that a deeper analysis of the Dalmatian scholar's work offers fresh and illuminating insights into various issues central to one of the most pivotal periods in European intellectual history.

*Plime misli: De Dominis, Patrizi i ranonovovjekovna
rasprava o gibanju vode*

OVANES AKOPYAN

Zagreb

Dok čeka gondolu sa svojim sugovornikom Salviatijem, lik Sagreda u Galileijevom djelu *Dijalog o dva glavna svjetska sustava* poprilično melankolično promatra gibanje vode, netom prije nego što će ga predstaviti kao temeljni argument u korist heliocentričnog sustava. U skladu s dobro uspostavljenom tradicijom, Galileijeva obrana heliocentrizma, i plimnog gibanja kao njegova središnjeg elementa, prethodi kratka rasprava o drugim, navodno pogrešnim tumačenjima. Najistaknutiji autori koje Galileo u tom dijelu izričito kritizira su Girolamo Borri i Marko Antun de Dominis. Zbog iznimne slave njihova kritičara, i Borrijev i De Dominisov doprinos ranonovovjekovnim raspravama o plimi i oseci ostao je uglavnom zanemaren. Međutim, kako sugerira ovo izlaganje, pomnije proučavanje njihova djela otkriva intenzivnu intelektualnu razmjenu među različitim skupinama ranonovovjekovnih filozofa i znanstvenika te rasvjetljuje kontekst unutar kojeg je Galileijeva intervencija postala moguća. Analizom De Dominisova djela *Euripus, seu De Fluxu et Refluxu Maris Sententia* u širem intelektualnom kontekstu, osobito u odnosu na alternativne teorije kojima se suprotstavljao, ovo izlaganje pokazuje da dublja analiza djela tog dalmatinskog učenjaka pruža nove i osvjetljujuće uvide u razna pitanja koja su bila od središnje važnosti za jedno od najpresudnijih razdoblja europske intelektualne povijesti.

Moguća značenja sintagme »hrvatska filozofija«

ERNA BANIĆ-PAJNIĆ

Zagreb

U izlaganju se polazi od tvrdnje da je većina autora koji su se dosad bavili istraživanjem djela hrvatskih filozofa najčešće rabila sintagmu »hrvatska filozofija« ne pojašnjavajući pritom u kojem značenju je rabe. Pregled tekstova tih autora pokazuje da je i danas, nakon stoljeća i pol rada na tekstovima hrvatskih filozofa teško jednoznačno odrediti značenje sintagme hrvatska filozofija. U izlaganju se naročita pažnja posvećuje dvjema koncepcijama »hrvatske filozofije« – onoj Franje Markovića i onoj Alberta Bazale. Težište je u izlaganju na kritičkoj analizi Bazaline koncepcije koja je naročito zanimljiva zbog toga što ona uistinu filozofski pokušava misliti »hrvatsku filozofiju«, polazeći od ideje nacionalne filozofije.

Possible Meanings of the Phrase “Croatian Philosophy”

ERNA BANIĆ-PAJNIĆ

Zagreb

The presentation begins with the observation that most authors who have studied the works of Croatian philosophers have routinely employed the phrase “Croatian philosophy” without specifying the sense in which they use it. A survey of their writings shows that even today – after a century and a half of scholarship on Croatian philosophical texts – it remains difficult to definitively determine what the phrase “Croatian philosophy” actually denotes. The talk devotes particular attention to two conceptions of “Croatian philosophy”: those of Franjo Marković and Albert Bazala. The emphasis is placed on a critical analysis of Bazala’s conception, which is especially noteworthy because it represents a genuinely philosophical attempt to reflect on “Croatian philosophy,” grounded in the idea of a national philosophy.

*O nekim ograničenjima Pivčevićeve
eksplanatorne epistemologije*

PETAR BODLOVIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

U djelu *The Reason Why: A Theory of Philosophical Explanation* (2007.) Edo Pivčević zagovara tezu da je racionalno objašnjenje nužan preduvjet propozicijskog znanja: racionalno vjerovanje da p moguće je samo ako smo u načelu sposobni racionalno objasniti zašto je p slučaj. Takva se definicija čini imunom na tipične skeptičke argumente koji ukazuju na to da istinitost empirijske propozicije ne može konkluzivno slijediti iz dostupne dokazne građe. Pivčević, naime, smatra da se evidencijsko opravdanje suštinski razlikuje od racionalnog objašnjenja pa skepticizam po pitanju epistemičkog opravdanja ne ugrožava mogućnost znanja ako znanje definiramo u eksplanatornim terminima. U izlaganju ću predstaviti i analizirati tri potencijalne teškoće vezane uz Pivčevićev prijedlog. Prvo, prijedlog se oslanja na suviše restriktivnu definiciju koja isključuje neke legitimne slučajeve znanja. Drugo, on počiva na spornoj pretpostavci da su opravdanje i objašnjenje epistemički neovisni. Treće, prijedlog je dijalektički manjkav jer onemogućuje konstruktivnu raspravu sa skeptikom.

*On Some Limitations of Pivčević's
Explanatory Epistemology*

PETAR BODLOVIĆ

Institute of Philosophy, Zagreb

In his work *The Reason Why: A Theory of Philosophical Explanation* (2007), Edo Pivčević argues that rational explanation is a necessary condition for propositional knowledge: a rational belief that p is possible only if we are, in principle, capable of rationally explaining why p is the case. Such a definition appears immune to typical sceptical arguments, which claim that the truth of an empirical proposition cannot conclusively follow from the available body of evidence. Pivčević maintains that evidential justification is fundamentally different from rational explanation, and thus scepticism regarding epistemic justification does not threaten the possibility of knowledge – provided that knowledge is defined in explanatory terms. In this talk, I will introduce and analyse three potential problems related to Pivčević's proposal. First, the proposal relies on an overly restrictive definition that excludes some legitimate cases of knowledge. Second, it rests on a controversial assumption that justification and explanation are epistemically independent. Third, the proposal is dialectically deficient, as it prevents constructive engagement with the sceptic.

Elza Kučera on Psychoanalysis

LUKA BORŠIĆ

Institute of Philosophy, Zagreb

IVANA SKUHALA KARASMAN

Institute of Philosophy, Zagreb

Psychoanalysis is a topic Kučera (1883–1972) did not extensively cover, but considering the era in which she worked, it is crucial to understand her perspective on this subject, which captivated the interest of contemporary doctors, philosophers, theologians, and psychologists. In her unpublished text *My Theory of Feelings and Will*, Kučera wrote a brief chapter on psychoanalysis, focusing on the unconscious. In discussing this topic, she does not reference Freud or Breuer but instead cites Gustav Störing's work *Methoden der Psychologie des höheren Gefühlslebens*. According to Kučera, psychoanalysis most clearly demonstrates how psychopathology requires the facts established by the psychology of the normal person for its research, and how psychopathology, in turn, illuminates the psychology of normal mental life.

Elza Kučera o psihoanalizi

LUKA BORŠIĆ

Institute of Philosophy, Zagreb

IVANA SKUHALA KARASMAN

Institute of Philosophy, Zagreb

Psihoanaliza je tema kojom se Kučera (1883. – 1972.) nije opširno bavila, ali s obzirom na razdoblje u kojem je djelovala, ključno je razumjeti njezino stajalište o toj problematici, koja je zaokupljala pažnju tadašnjih liječnika, filozofa, teologa i psihologa. U svom neobjavljenom tekstu *Moja teorija čuvstava i volje*, Kučera je posvetila kratko poglavlje psihoanalizi, usredotočujući se na nesvjesno. U raspravi o toj temi ne poziva se na Freuda ili Breuera, već citira djelo *Methoden der Psychologie des höheren Gefühlslebens* Gustava Störringa. Prema Kučeri, psihoanaliza najsnažnije pokazuje kako psihopatologija, u svrhu svoga istraživanja, zahtijeva činjenice utvrđene psihologijom normalne osobe, te kako psihopatologija, zauzvrat, rasvjetljava psihologiju normalnog duševnog života.

Evolucijska etika Davorina Trstenjaka

TOMISLAV BRACANOVIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

Trstenjakova knjiga *Etika* (1910.) sastoji se od niza kratkih poglavlja u kojima on tumači mnoga i danas aktualna etička pitanja poput samoubojstva, prijateljstva, dostojanstva i sl. U većem broju poglavlja (kao što su »Moral u životinja«, »Razvoj altruizma« i »Evolucionistička etika«) Trstenjak iznosi stavove koji upućuju na pristajanje uz evolucijski pristup etici (najvjerojatnije pod utjecajem H. Spencera). Cilj izlaganja je procijeniti Trstenjakove stavove i smjestiti ih u opće okvire povijesti evolucijske etike. U tu svrhu primijenit će se tipologija evolucijskih pristupa etici koju je predložio Philip Kitcher, a prema kojoj se oni mogu razvijati (s većim ili manjim uspjehom) kroz četiri strategije: (a) kao naturalističko objašnjenje porijekla moralne sposobnosti, (b) kao izvor podataka koji, u kombinaciji s postojećim normama, omogućuju izvođenje novih normativnih tvrdnji, (c) kao metaetička teorija koja nudi objašnjenje prirode moralnog diskursa i (d) kao izvor revizije moralnih načela. Analizom Trstenjakova teksta pokazat će se da on, eksplicitno ili implicitno, pristaje uz sve četiri strategije. Međutim, također će se pokazati da uslijed toga njegova vlastita pozicija ostaje nedovoljno artikulirana i teorijski nekoherentna.

Evolutionary Ethics of Davorin Trstenjak

TOMISLAV BRACANOVIĆ

Institute of Philosophy, Zagreb

Trstenjak's book *Ethics* (1910) consists of a series of short chapters in which he discusses many ethical issues that remain relevant today, such as suicide, friendship, dignity, and others. In several chapters (such as "Morality in Animals," "The Development of Altruism," and "Evolutionist Ethics"), Trstenjak presents views that suggest an adherence to an evolutionary approach to ethics – most likely influenced by H. Spencer. The aim of this presentation is to assess Trstenjak's views and place them within the broader framework of the history of evolutionary ethics. To that end, the typology of evolutionary approaches to ethics proposed by Philip Kitcher will be applied. According to Kitcher, these approaches can be developed (with greater or lesser success) through four strategies: (a) as a naturalistic explanation of the origin of moral capacity, (b) as a source of data which, in combination with existing norms, enables the derivation of new normative claims, (c) as a meta-ethical theory that explains the nature of moral discourse, and (d) as a source for revising moral principles. An analysis of Trstenjak's text will show that he, either explicitly or implicitly, endorses all four strategies. However, it will also be shown that as a result, his own position remains insufficiently articulated and theoretically inconsiste

Odjeci perenijalne filozofije u djelu Jagora Bučana

PETAR BUJAS

Kulturno informativni centar, Zagreb

Jagor Bučan (1968.) slikar je, likovni teoretičar, esejist i redoviti profesor u trajnom zvanju na Akademiji likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu. Tema koja daje pečat njegovim umjetničkim, ali i filozofskim preokupacijama jest obzor perenijalne misli što se osobito ogleda u knjizi *U znaku Jednoga – ogledi i prikazi o romanu, perenijalnoj misli i duhovnom itinerariju*. Razmatrajući staru i modernu perenijalnu misao kroz različite idejne, kulturološke i društvene kontekste, Bučan se u svojim esejima prvenstveno bavi pojmom »primordijalne tradicije« i njezinim očitovanjem u metafizici, religiji, mitu, umjetnosti i mistici. Neovisno o razlikama među samim perenijalistima (s kojima Bučan vodi dijalog), perenijalistički uvid da je istina jedna, vječna i transcendentna predstavlja njihovu zajedničku nit, kao i misao da su oblici njezine manifestacije uvijek raznoliki u prostorno-vremenskim dimenzijama, što ne dovodi u pitanje njezinu unutarnju (ezoterijsku) bit. Za narav perenijalne misli poticajan je i njegov prikaz hrvatskog filozofa Marijana Cipse (1940–2008), koji se rjeđe dovodi u perenijalni kontekst premda objedinjuje različite ogranke perenijalne misli.

Echoes of Perennial Philosophy in the Work of Jagor Bučan

PETAR BUJAS

Cultural Information Centre, Zagreb

Jagor Bučan (b. 1968) is a painter, art theorist, essayist, and tenured full professor at the Academy of Fine Arts, University of Zagreb. The theme that marks both his artistic and philosophical preoccupations is the horizon of perennial thought, which is particularly evident in his book *In the Sign of the One – Essays and Reviews on the Novel, Perennial Thought, and the Spiritual Itinerary*.

In his essays, Bučan explores both ancient and modern perennial philosophy through various intellectual, cultural, and social contexts, focusing primarily on the concept of the “primordial tradition” and its manifestations in metaphysics, religion, myth, art, and mysticism. Despite the differences among perennialists themselves (with whom Bučan engages in dialogue), the perennialist insight that truth is one, eternal, and transcendent represents their common thread – along with the idea that its forms of manifestation are always diverse across space and time, which does not call into question its inner (esoteric) essence. Also significant for understanding the nature of perennial thought is Bučan’s portrayal of Croatian philosopher Marijan Cipra (1940–2008), who is rarely placed within a perennialist context, even though his work integrates various branches of perennial philosophy.

*Matija Frkić, Aristotle, and ex nihilo nihil:
An European Debate*

EVA DEL SOLDATO
University of Pennsylvania

Aristotle's support of the axiom "ex nihilo nihil" seems undeniable to most contemporary scholars. However, Aristotle's adherence to the axiom was far from certain in the early modern period. In particular, the renewed attention paid to a pseudo-Aristotelian work gave ammunition to scholars interested – for different reasons – to show that peripatetic philosophy was not against creation. Humanistic attitudes, philosophical needs, and religious agendas nurtured the debate for over a century, while attention shifted from Aristotle to Spinoza. In the Aristotelian context, in particular, the contribution of the Franciscan thinker Matej Frkić to the debate fueled several responses, which well highlighted the fragmentation of the seventeenth-century Peripatus. This talk discusses the paradoxical reception of a pseudo-Aristotelian text while focusing on the final decades of the supremacy of the Aristotelian tradition.

*Matija Frkić, Aristotel i ex nihilo nihil:
europska rasprava*

EVA DEL SOLDATO

Sveučilište u Pennsylvaniji

Aristotelovo prihvaćanje aksioma »ex nihilo nihil« (ništa ne nastaje ni iz čega) čini se neupitno većini suvremenih učenjaka. Međutim, u ranom novom vijeku Aristotelovo prihvaćanje tog aksioma bilo je vrlo upitno. Posebno je ponovno proučavanje jednog Pseudo-Aristotelovog djela dalo povoda učenjacima, i to iz različitih razloga, da pokažu da peripatetička filozofija nije bila protivna stvaranju. Humanistički stavovi, filozofske potrebe i religijski interesi poticali su tu raspravu više od jednog stoljeća, tijekom kojeg se fokus postupno premjestio s Aristotela na Spinozu. U aristotelovskom kontekstu, doprinos franjevačkog mislioca Mateja Frkića toj raspravi izazvao je niz reakcija koje su živo prikazale fragmentaciju peripatetičke filozofije sedamnaestog stoljeća. Ovo izlaganje analizira paradoksalan prijem jednog Pseudo-Aristotelovog teksta, usredotočujući se na posljednje desetljeće dominacije aristotelovske tradicije.

*“A bounded commons of a hippy and a turner”:
‘Total Self-management’ and the Ontology for Degrowth*

MLADEN DOMAZET
Institute of Philosophy, Zagreb

In line with the occasioned celebration of the periodical presenting ‘unknown thought of our philosophical ancestors’, and the contemporary situating of Croatian philosophy into European and global context, the history of environmental philosophy in Croatia provides an under-researched area of the contemporary degrowth theory. Degrowth is increasingly seen as a sober realist solution to the (modern) humanity-sustainability clash (or ‘contradiction’), and an intellectually serious contender for a rethink of central assumptions that make up the modern capitalist systems. The presentation will summarise the little known lessons from a 1970s postgrowth political ontology of a Croatian (and to an extent broader Yugoslavian) socialist pro-environmental self-management philosophy. It will draw heavily on Rudi Supek’s (1978) rendering of the 1970s post-growth vision for the Yugoslavian audience, and its uptake in the national development planning strategies, which offer blueprints for the planning institutions proposed in contemporary degrowth literature (Durand et al. 2024).

*»Omeđena zajednica čupavaca i tokara«:
'Totalno samoupravljanje' i ontologija za odrast*

MLADEN DOMAZET

Institut za filozofiju, Zagreb

U skladu s prigodnim obilježavanjem godišnjice časopisa koji predstavlja »nepoznatu misao naših filozofskih predaka«, kao i suvremenim pozicioniranjem hrvatske filozofije unutar europskog i globalnog konteksta, povijest ekološke filozofije u Hrvatskoj predstavlja nedovoljno istraženo područje unutar suvremene teorije odrasta. Odrast se sve više prepoznaje kao trezveno i realistično rješenje sukoba (ili »kontradikcije«) između suvremenog čovječanstva i održivosti te kao intelektualno ozbiljan kandidat za preispitivanje temeljnih pretpostavki koje čine moderne kapitalističke sustave. Izlaganje će sažeti slabo poznate pouke iz odrastničke političke ontologije hrvatske (i donekle šire jugoslavenske) socijalističke, ekološki orijentirane filozofije samoupravljanja iz 1970-ih godina. Posebno će se osloniti na interpretaciju Rudija Supeka iz 1978. godine, kojom je tadašnju odrastničku viziju približio jugoslavenskoj publici, kao i na njezinu recepciju u nacionalnim razvojnim planovima, koji nude predloške za planerske institucije na koje poziva suvremena literatura o odrastu (Durand i sur., 2024).

Promjenjivi pojmovi i obični jezik

DUŠAN DOŽUDIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

Utemeljenje logike u Franje Markovića obilježeno je dvjema filozofijskim tendencijama. Prvo, odbacivanjem pojmova shvaćenih kao idealnih, nepromjenjivih i bezvremenskih bića, kakve (po Markoviću) nalazimo kod npr. Platona, Hegela, ali i nekih logičkih algebrista. Drugo, odbacivanjem analiziranja logičkih misli pomoću umjetnog (formalnog), a ne običnog (prirodnog) jezika. Suprotno »idealistima« i »formalistima«, Marković smatra (*a*) da logika treba počivati na dinamičkoj koncepciji pojmova po kojoj su pojmovi podložni promjeni i preinakama – poboljšanjima jer oni, kao i iz njih izgrađeni sudovi, zaključci itd., nisu nešto apriorno već izvedeno iz iskustva) te (*b*) da treba kretati od običnog (prirodnog) jezika koji je prije preduvjet za razvijanje bilo kakvog umjetnog (formalnog) jezika, nego nešto što bi se u logici moglo ili trebalo potonjim zamijeniti. U radu se usredotočujem na Markovićeve argumente na kojima se dotične tendencije temelje kao i pitanje postoji li kod Markovića dublja poveznica između to dvoje.

Changing Concepts and Ordinary Language

DUŠAN DOŽUDIĆ

Institute of Philosophy, Zagreb

Franjo Marković's grounding of logic is characterised by two philosophical tendencies. First, the rejection of concepts construed as ideal, unchangeable, and timeless entities, as found (according to Marković) in e.g. Plato, Hegel, but also some logical algebraists. Second, the rejection of analysing logical thoughts through artificial (formal) rather than ordinary (natural) language. Contrary to "idealists" and "formalists", Marković holds (a) that logic should be based on a dynamic understanding of concepts, according to which concepts are subject to change and modification – improvement – because they, like the judgments, inferences, etc. built from them, are not something a priori but rather derived from experience; and (b) that one should start from ordinary (natural) language, which is more of a prerequisite for the development of any artificial (formal) language than something that could or should be replaced by the latter in logic. This paper focuses on Marković's arguments that support these tendencies, as well as the question of whether, according to Marković, there is a deeper connection between the two.

*Vuk-Pavlović i pluralizam svjetova***TOMISLAV DRETAR**

Institut za filozofiju, Zagreb

FILIP GRGIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

Svoju tezu o mnoštvu različitih svjetova Vuk-Pavlović djelomično je razradio već u *Spoznaji i spoznajnoj teoriji*. Prateći osnovne zakonitosti doživljaja nastojao je pokazati na koji je način spoznaja dio doživljajnog totaliteta, koji podrazumijeva intencionalni odnos subjekta i objekta ili znanje. Tako se pokazalo da svaka spoznaja počiva na znanju kao jednostavnom imanju predmeta putem nekog modusa svijesti. Kao jedina sigurna spoznaja pokazala se znanstvena spoznaja kategorijalnih područja pojedinih predmeta. Ta su pak kategorijalna područja uređena prema područnim kategorijama, koje označavaju posljednje „bistvene zakonosti“ ili neposredno dane logičke zakone koji su inherentni svakoj znanosti. Svijet pak označava jedan doživljajni kontinuitet tih osnovnih zakonitosti, što ima posljedice i za život i za filozofiju. Na tu se temu Vuk-Pavlović vraća u svojem kasnom radu *Filosofije i svjetovi*, gdje tvrdi da je svijet jedna moguća aktualizacija bistvenog poretka. U izlaganju ćemo kritički prikazati Vuk-Pavlovićevu teoriju svjetova, s naglaskom na njezin značaj za filozofiju i kulturu.

Vuk-Pavlović and the Plurality of Worlds

TOMISLAV DRETAR

Institute of Philosophy, Zagreb

FILIP GRGIĆ

Institute of Philosophy, Zagreb

Vuk-Pavlović partially developed his thesis on the multiplicity of different worlds already in *Knowledge and the Theory of Knowledge*. By following the basic principles of experience, he sought to show how knowledge is a part of the experiential totality, which implies an intentional relationship between the subject and the object – or knowledge itself. It thus became apparent that every act of knowing rests on knowledge as the simple possession of an object through a certain mode of consciousness. Scientific knowledge of the categorical domains of individual objects proved to be the only certain form of knowledge. These categorical domains, in turn, are structured according to domain-specific categories, which represent the ultimate “essential laws” or directly given logical principles inherent in each science. The world, then, denotes a continuous experiential flow of these fundamental laws, which has consequences both for life and for philosophy. Vuk-Pavlović returns to this topic in his later work *Philosophies and Worlds*, where he argues that the world is one possible actualization of an essential order. In this presentation, we will critically examine Vuk-Pavlović’s theory of worlds, with an emphasis on its significance for philosophy and culture.

Nikola Vitov Gučetić on the Immortality of the Soul

PAVEL GREGORIĆ

Institute of Philosophy, Zagreb

In this talk I present Nikola Vitov Gučetić's (Dubrovnik, 1549–1610) changing views on the immortality of the soul, as we find them expressed in the short treatise *Quaestio de immortalitate intellectus possibilis contra Alexandrum Aphrodisaeum* published in 1580, in the recently published work *Breve compendium in duo prima capita tertii De anima Aristotelis* (Urb. lat. 1449), originally composed around 1585, and in the virtually unknown *Tractatus de anima humana* (Urb. lat. 514), completed in 1591. Our current research indicates that in the *Tractatus* Gučetić revised his earlier views on this subject inspired by Averroes and adopted a more orthodox position on the immortality of the soul. I close with some speculations about the likely reasons and causes of this change of heart.

Nikola Vitov Gučetić o besmrtnosti duše

PAVEL GREGORIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

U ovom izlaganju predstaviti ću stajališta Nikole Vitova Gučetića (Dubrovnik, 1549.–1610.) o besmrtnosti duše kako su iznesena u njegovu kratkom spisu *Quaestio de immortalitate intellectus possibilis contra Alexandrum Aphrodisaeum* objavljenom 1580. godine, u nedavno objavljenom djelu *Breve compendium in duo prima capita tertii De anima Aristotelis* (Urb. lat. 1449) koje je izvorno sastavljeno oko 1585. godine, te u slabo poznatom djelu *Tractatus de anima humana* (Urb. lat. 514) dovršenom 1591. godine. Naša tekuća istraživanja upućuju na to da je Gučetić u *Tractatusu* revidirao svoja ranija, averoistički inspirirana stajališta i prihvatio ortodoksniji pogled na individualnu besmrtnost. Izlaganje zaključujem spekulacijama o mogućim uzrocima i razlozima za ovu promjenu mišljenja.

*Između ljepote i dobra: etika i estetika u Markovićevoj
analizi narodnih poslovice*

ANA GRGIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

Iako je Markovićeva najopsežnija i najrazrađenija filozofska misao tradicionalno smješтана u područje estetike — što je posebno vidljivo u djelima poput *Estetička ocjena Gundulićeva Osmana* (1880.) i *Razvoj i sustav obćenite estetike* (1903.) — u ovom izlaganju želim istaknuti zanemaren aspekt njegove filozofije: etiku. Već u estetskim spisima prisutna je ideja da ljepota proizlazi iz simetrije, odnosno skladne kompozicijske ravnoteže u kojoj svaki dio ima vlastitu unutarnju strukturu, ali i etički sadržaj. Marković pritom ne odvaja estetiku i etiku, već tvrdi da su etički sudovi zapravo izrazi estetskih osjećaja — sviđanja ili nesviđanja. Takav pristup posebno dolazi do izražaja u djelu *Etički sadržaj naših narodnih poslovice* (1889.), koje je u dosadašnjim interpretacijama Markovićeva rada ostalo iznenađujuće zanemareno. U tom radu Marković tumači narodne poslovice kao izraze temeljnih etičkih ideja u duhu Herbartove etike. Za razliku od sustavne obrade Herbartove etike u njegovoj posmrtno objavljenoj *Etici* (2016.), u kojoj detaljno izlaže nekoliko praktičnih ideja, u analizi narodnih poslovice te se etičke ideje pojavljuju implicitno — utkane su u narodno iskustvo i jezik. U ovom izlaganju želim pokazati da upravo ta analiza poslovice otkriva Markovićevu originalnost: on u njima prepoznaje autentičnu narodnu etičku svijest, koju uspijeva uskladiti s etikom »najumnijih te najčovječnijih filozofa i s kršćanskom blagoviešću« (226–227). Time otvara prostor za razumijevanje etike ne samo kao sustava načela već i kao osjećajne i kulturološke prakse ukorijenjene u život zajednica.

*Between Beauty and Goodness: Ethics and Aesthetics in
Marković's Analysis of Folk Proverbs*

ANA GRGIĆ

Institute of Philosophy, Zagreb

Although Marković's most comprehensive and elaborated philosophical thought has traditionally been placed in the domain of aesthetics – particularly evident in works such as *Aesthetic Evaluation of Gundulić's Osman* (1880) and *The Development and System of General Aesthetics* (1903) — in this presentation I want to highlight a neglected aspect of his philosophy: ethics. Even in his aesthetic writings, the idea is present that beauty arises from symmetry, that is, a harmonious compositional balance in which each part has its own internal structure, but also ethical content. Marković does not separate aesthetics and ethics; instead, he claims that ethical judgments are actually expressions of aesthetic feelings – of liking or disliking. This approach comes to the fore especially in his work *The Ethical Content of Our Folk Proverbs* (1889), which has remained surprisingly overlooked in interpretations of Marković's work to date. In this work, Marković interprets folk proverbs as expressions of fundamental ethical ideas in the spirit of Herbartian ethics. Unlike the systematic treatment of Herbart's ethics in his posthumously published *Ethics* (2016), where he presents several practical ideas in detail, in the analysis of folk proverbs these ethical ideas appear implicitly – they are woven into folk experience and language. In this presentation, I aim to show that it is precisely this analysis of proverbs that reveals Marković's originality: he recognizes in them an authentic popular ethical consciousness, which he manages to harmonize with the ethics of “the wisest and most humane philosophers and with Christian good tidings” (226–227). In doing so, he opens up a space for understanding ethics not only as a system of principles but also as an emotional and cultural practice rooted in the life of communities.

*Boscovich's Challenge: How to Be a Jesuit and
Still Profess an Agnostic Science*

LUCA GUZZARDI

State University of Milan

This lecture examines the intellectual lineage that connects R. J. Boscovich to the tradition of Jesuit mathematics inaugurated by Christoph Clavius and carried forward by figures such as François d'Aguilon, Gilles-François de Gottignies, and Orazio Borgondio. It explores how this tradition shaped a distinctive physico-mathematical style – a rigorous method of using mathematics to investigate natural phenomena, yet without conflating mathematical constructs with metaphysical realities. Against this backdrop, Boscovich emerges as a pivotal figure who both inherited and subtly transformed this approach. While his early work reveals strong continuities with the defensive, often anti-Copernican strategies of his predecessors, Boscovich's mature outlook is marked by a striking epistemic caution: he employed mathematics as a powerful means of organizing and describing observations, deliberately avoiding ontological commitments about the nature of physical entities or the ultimate structure of the cosmos. By tracing this evolution from Clavius' efforts to establish mathematics as an intermediate science between metaphysics and natural philosophy, through the cautious syntheses of his Jesuit successors, to Boscovich's "agnostic" application of mathematical reasoning, the lecture intends to shed light on how a confessional and scholastic milieu inadvertently fostered one of the earliest modern attitudes toward scientific modelling: treating them as instruments for structuring experience, rather than as mirrors of reality itself.

*Izazov Ruđera Boškovića: Kako biti isusovac i
ipak zastupati agnističku znanost*

LUCA GUZZARDI

Državno sveučilište u Milanu

Ovo izlaganje proučava intelektualnu nasljeđe koja povezuje Ruđera Boškovića s tradicijom isusovačke matematike koju je utemeljio Christoph Clavius, a nastavili su je mislioci poput François d'Aguilona, Gillesa-François de Gottignies i Orazija Borgondija. Ta tradicija oblikovala je poseban fizikalno-matematički stil – rigoroznu metodu primjene matematike u proučavanju prirodnih pojava, pri čemu se matematičke konstrukcije nisu poistovjećivale s metafizičkom stvarnošću. U tom kontekstu Bošković se pojavljuje kao ključna figura koja ovu tradiciju ne samo nasljeđuje nego i suptilno preobražava. Dok njegova rana djela pokazuju snažnu povezanost s defenzivnim, često anti-kopernikanskim strategijama njegovih prethodnika, njegovo zrelo stajalište obilježeno je iznimnom epistemološkom suzdržanošću: matematiku koristi kao snažno sredstvo za organizaciju i opis opažanja, namjerno izbjegavajući ontološke tvrdnje o prirodi fizičkih entiteta ili o konačnoj strukturi svemira. Prateći ovu evoluciju – od Claviusovih nastojanja da matematiku utemelji kao posrednu znanost između metafizike i prirodne filozofije, preko opreznih sinteza njegovih isusovačkih nasljednika, do Boškovićeve »agnističke« primjene matematičkog mišljenja – izlaganje želi osvijetliti kako je jedno konfesionalno i skolastičko okruženje nenamjerno potaknulo jedno od prvih modernih stajališta prema znanstvenim modelima: da ih se tretira kao instrumente za strukturiranje iskustva, a ne kao odraze same stvarnosti.

Francesco Patrizi / Frane Petrić on the Ancient Thought

VOJTĚCH HLADKÝ

Charles University, Prague

The lecture will provide an overview of Patrizi's/Petrić's discussion of the most ancient sages and philosophers in his monumental *Nova de universis philosophia*. Following the tradition of Renaissance Platonism, Patrizi/Petrić develops its idea of ancient wisdom at an unprecedented scale, assigning a pivotal role to legendary figures such as Zoroaster, Hermes Trismegistus or Orpheus. However, his founding exposition of the concept of panpsychism also demonstrates that his account of early Greek thought includes most of the thinkers that are today labelled as Presocratics. He thus offers a distinctive perspective on the development of early Greek thought, which differs significantly not only from today's more historical approach but also, for example, from his younger contemporary Johannes Kepler.

Frane Petrić / Francesco Patrizi o antičkoj misli

VOJTĚCH HLADKÝ

Karlovo Sveučilište, Prag

Predavanje će dati pregled Petrićeve rasprave o najstarijim mudracima i filozofima u njegovu monumentalnom djelu *Nova de universis philosophia*. Slijedeći tradiciju renesansnog platonizma, Petrić razvija ideju drevne mudrosti u dosad neviđenim razmjerima, dodjeljujući ključnu ulogu legendarnim likovima poput Zoroastra, Hermesa Trismegista i Orfeja. Međutim, njegovo temeljno izlaganje pojma panpsihizma također pokazuje da njegov prikaz rane grčke misli obuhvaća većinu mislilaca koje danas nazivamo predsokratovcima. Time Petrić nudi osebujnu perspektivu razvoja rane grčke misli, koja se znatno razlikuje ne samo od današnjeg povijesnog pristupa, već i, primjerice, od pristupa njegova mlađeg suvremenika Johannesa Keplera.

Kako Giorgio Agamben poima filozofiju i teologiju Ivana Illicha

BERNARD HOSTIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

Giorgio Agamben (1942.) jedno je od važnih lica suvremene europske, ali i svjetske filozofije. Njegovu misao mogli bismo okarakterizirati kao političku i socijalnu filozofiju, koja je ponajprije usmjerena kritici društvenih fenomena suvremenog vremena i političkoj moći države koja ih prožima. Agamben je inspiriran širokim spektrom mislioca. U njegovu stvaralaštvu nailazimo i na radove vezane uz misao Ivana Illicha (1926. – 2002.), filozofa, teologa i društvenog kritičara hrvatskog porijekla. Naime, Agamben je pisao predgovore za nekoliko izdanja Illichevih djela. Znanstveni časopis *Journal of Italian Philosophy* ove je godine svoj osmi svezak posvetio Agambenovim radovima o Illichevoj misli, ali i radovima drugih autora koji usporedno interpretiraju uvide spomenutih mislioca. Izlaganje će obuhvatiti temeljne odrednice Agambenova shvaćanja Illicheve misli, s naglaskom na filozofski i teološki vid.

How Giorgio Agamben Understands the Philosophy and Theology of Ivan Illich

BERNARD HOSTIĆ

Institute of Philosophy, Zagreb

Giorgio Agamben (1942) is one of the prominent figures of contemporary European, as well as global, philosophy. His thought could be characterized as political and social philosophy, primarily directed at critiquing the social phenomena of the modern age and the political power of the state that permeates them. Agamben is inspired by a broad spectrum of thinkers. Within his work, we also find writings related to the thought of Ivan Illich (1926–2002), a philosopher, theologian, and social critic of Croatian origin. In fact, Agamben wrote prefaces for several editions of Illich's works. This year, the academic journal *Journal of Italian Philosophy* dedicated its eighth volume to Agamben's writings on Illich's thought, as well as to contributions by other authors who interpret the insights of these thinkers in parallel. The presentation will cover the fundamental aspects of Agamben's understanding of Illich's thought, with an emphasis on the philosophical and theological dimensions.

Can a Videogame be Part of Croatian Philosophical Heritage? The Example of The Talos Principle Series

VIKTOR IVANKOVIĆ

Institute of Philosophy, Zagreb

NINO KADIĆ

Institute of Philosophy, Zagreb

The Talos Principle is a 2014 video game published by the Croatian company *Croteam*. While it is widely regarded today as one of the best and most engaging puzzle games on the video game market, *The Talos Principle* draws even greater attention with its distinctly philosophical narrative. The title of the game refers to the principle of a fictional philosopher, Straton of Stagira, according to whom humans – like the mythical mechanical guardian of Crete, the giant Talos – are also mechanical beings, albeit biological ones. In other words, the game raises the question of whether humanity can be reduced to a mechanistic explanation. The player is also introduced to a range of philosophical problems, including those of consciousness, personal identity, knowledge and meaning, free will and determinism, and many others – all through a highly interactive format. As of 2025, the series includes four titles: the original game, its sequel, and expansions for both. In this presentation, we will outline the central philosophical aspects of the series and consider three questions: Is the series genuinely Croatian? Is it genuinely philosophical? Can it be properly characterized as part of philosophical heritage?

*Može li videoigra biti dio hrvatske filozofske baštine?
Primjer serijala The Talos Principle*

VIKTOR IVANKOVIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

NINO KADIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

The Talos Principle je videoigra iz 2014. godine u nakladi hrvatske tvrtke *Croteam*. Iako danas slovi za jednu od najboljih i najzanimljivijih »logičkih mozgalica« na tržištu videoigara, *The Talos Principle* još veću pozornost plijeni svojom izraženo filozofskom radnjom. Naslov igre upućuje na načelo fiktivnog filozofa Stratona iz Stageire, prema kojem su ljudi, poput mitskog mehaničkog čuvara Krete, diva Talosa, također mehanička – iako biološka – bića. Drugim riječima, igra problematizira pitanje može li se ljudskost svesti na mehanicističko objašnjenje. Igrača se također upoznaje s filozofskim problemima svijesti, osobnog identiteta, znanja i značenja, slobodne volje i determinizma i mnogih drugih i to kroz izrazito interaktivnu formu. U 2025. godini, serijal broji čak četiri naslova: originalnu igru, njezin nastavak te proširenja za obje igre. U izlaganju ćemo iznijeti centralne filozofske aspekte serijala te se pozabaviti s trima pitanjima: Je li serijal u pravom smislu hrvatski? Je li u pravom smislu filozofski? Može li se u pravom smislu okarakterizirati kao dio filozofske baštine?

*Od instinkta do dostojanstva:
Vjekoslav Rotkvić o temelju moralnog napretka*

TVRTKO JOLIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb

Pitanje moralnog napretka zadobilo je znatan interes u filozofskim raspravama tijekom posljednjeg desetljeća, kako u kontekstu etike tako i u okviru filozofije povijesti i moralne psihologije. No, iako je to danas aktualna tema, ona nije nova. Ovim izlaganjem želim ostvariti dva cilja. Prije svega cilj je osvijetliti doprinos Vjekoslava Rotkvića – skoro zaboravljenog hrvatskog filozofa s početka 20. stoljeća – koji u svom djelu *O moralnom napretku* iz 1919. godine ne svodi moralni napredak na puku povijesnu promjenu normi, nego ga nastoji shvatiti kao izraz duhovnog razvoja čovjeka. Naglašavajući da se razumijevanje morala ne može svesti na biološku prilagodbu ili društvenu korisnost, Rotkvić sugerira važnost sposobnosti uma za samorefleksiju, univerzalizaciju i djelovanje prema unutarnjim idealima u procesu moralnog napretka. Drugi cilj ovoga izlaganja jest razmotriti Rotkvićeve stajališta u svjetlu suvremenih filozofskih rasprava i time ispitati imaju li njegova promišljanja ne samo povijesnu, nego i aktualnu vrijednost.

*From Instinct to Dignity:
Vjekoslav Rotkvić on the Foundation of Moral Progress*

TVRTKO JOLIĆ

Institute of Philosophy, Zagreb

The question of moral progress has garnered considerable interest in philosophical debates over the past decade, both within the context of ethics and within the frameworks of philosophy of history and moral psychology. Yet, although it is a topical issue today, it is by no means a new one. This presentation aims to pursue two objectives. First, it seeks to shed light on the contribution of Vjekoslav Rotkvić—an almost forgotten Croatian philosopher of the early twentieth century – who, in his 1919 work *On Moral Progress*, does not reduce moral progress to mere historical change in norms but instead seeks to understand it as an expression of the spiritual development of the human being. By emphasising that morality cannot be reduced to biological adaptation or social utility, Rotkvić highlights the importance of the mind's capacity for self-reflection, universalisation, and acting in accordance with inner ideals in the process of moral progress. The second aim of this presentation is to examine Rotkvić's views in light of contemporary philosophical debates and thereby explore whether his reflections possess not only historical but also present-day relevance.

Grabićeva kritika Bazalinih čudoredno-kulturnih vidika

IVAN MACUT

Institut za filozofiju, Zagreb

Petar Grabić (1882. – 1963.) u nekoliko je navrata kritizirao filozofske uvide i stavove filozofa Alberta Bazale. Ta njegova kritika nije prošla nezapaženo kod naših istraživača. Tako Barbara Ćuk u svojem članku pod naslovom »Ivan Duns Skot i skotizam u Hrvatskoj periodici prve polovice 20. stoljeća«, između ostaloga, u okviru istraživanja naznačene teme, donosi i Grabićevu kritiku Bazalinih stavova o skolastičkoj filozofiji i o Ivanu Duns Skotu. Međutim, to nije i jedina kritika koju je Grabić imao u odnosu na Bazalu i njegove filozofske i kulturološke stavove. Naime, na stranicama časopisa *Naša misao* iz 1914. godine nailazimo na tekst u tri nastavka pod naslovom »Novi oblik misli i vjere« u kojem Grabić, kritizira Bazalu i Aškerca, te, također, na stranicama *Hrvatske straže* iz 1915. godine nailazimo na Grabićev tekst pod naslovom »Čudoredno-kulturni vidici i dr. A. Bazala« u kojemu Grabić kritizira Bazaline pozitivističke i materijalističke stavove iznesene u članku objavljen u *Hrvatskom kolu* pod naslovom »Narodna kultura« iz 1907. godine. U izlaganju usredotočit ću se upravo na tu zadnju Grabićevu kritiku čudoredno-kulturnih vidika Alberta Bazale. Izložit ću Bazaline filozofske i kulturološke stavove te Grabićeve objekte i kritike promatrajući ih u širem okviru kršćanske teističke filozofije.

Grabić's Critique of Bazala's Moral-Cultural Perspectives

IVAN MACUT

Institute of Philosophy, Zagreb

Petar Grabić (1882–1963), on several occasions, criticized the philosophical insights and positions of the philosopher Albert Bazala. His critique did not go unnoticed among our researchers. For example, Barbara Ćuk, in her article titled “John Duns Scotus and Scotism in Croatian Periodicals of the First Half of the 20th Century,” among other things and within the scope of her research on the topic, also presents Grabić’s critique of Bazala’s views on scholastic philosophy and on John Duns Scotus. However, this is not the only instance in which Grabić criticized Bazala’s philosophical and cultural views. In the 1914 issues of the journal *Naša misao*, Grabić published a three-part article titled “A New Form of Thought and Faith,” in which he offers a critical assessment of both Bazala and Aškerac. Furthermore, in the 1915 issues of *Hrvatska straža*, Grabić published another article, “Moral-Cultural Perspectives and Dr. A. Bazala,” where he critiques Bazala’s positivist and materialist positions as expressed in the 1907 article “National Culture,” published in *Hrvatsko kolo*. In this presentation, I will focus specifically on this latter critique, addressing Grabić’s assessment of Bazala’s moral and cultural perspectives. I will also outline Bazala’s philosophical and cultural positions, along with Grabić’s objections and criticisms, situating the discussion within the broader framework of Christian theistic philosophy.

*National Histories and Earth Histories: The Case of
Leibniz's Geographia Naturalis*

JAN MAKOVSKÝ
Charles University, Prague

It is widely recognized that political and national agendas were significant factors driving early modern philosophers' attempts to unravel natural *events* behind the Earth's present form and, in fact, to reconstruct its *history*. Leibniz's *Protogaea*, a history of the Earth conceived as a prelude to a history of the House of Brunswick, stands as a prominent example. Yet the emerging science of the Earth could begin to establish historical narratives grounded in geology and regional antiquity precisely because it treated terrestrial formations as historical – or even mythological – monuments, often imposing the “mythology” of civil histories on the continuity of the Earth's universal history. The aim of this talk is to examine Leibniz's project of *geographia naturalis* as an effort to resolve the aforementioned tensions between the methods and objectives of early modern Earth histories.

*Nacionalne povijesti i povijesti Zemlje: slučaj
Leibnizove Geographia Naturalis*

JAN MAKOVSKÝ
Karlovo Sveučilište, Prag

Opće je prihvaćeno da su političke i nacionalne agende bile značajni čimbenici koji su poticali filozofe ranog novog vijeka na pokušaje rasvjetljavanja prirodnih događaja koji stoje iza sadašnjeg oblika Zemlje, tj. na rekonstrukciju njezine povijesti. Leibnizova *Protogaea*, povijest Zemlje zamišljena kao uvod u povijest kuće Brunsvika, predstavlja istaknuti primjer. Ipak, nova znanost o Zemlji mogla je početi oblikovati povijesne narative utemeljene na geologiji i regionalnoj starini upravo zato što je tretirala zemaljske tvorevine kao povijesne – pa čak i mitološke – spomenike, često nametajući »mitologiju« civilnih povijesti kontinuitetu univerzalne povijesti Zemlje. Cilj ovog izlaganja jest ispitati Leibnizov projekt *geographia naturalis* kao nastojanje da se razriješe spomenute napetosti između metoda i ciljeva povijesti Zemlje ranog novog vijeka.

*National Philosophies and National Identities
Point of Views of Centre–Periphery Relationship and
Backwardness–Discourse*

BÉLA MESTER

HUN-REN Research Centre for the Humanities,
Institute of Philosophy, Budapest, Hungary

The planned talk will analyse the phenomenon of *national philosophy* both as it appeared in the 19th-century Central European national cultures, and as it discussed in history of philosophy, today. My talk will be focussed on the self-identification of these philosophies in the framework of centre–periphery relationship in the European knowledge transfer, and the symptomatic backwardness-discourse in the self-understanding of our cultures. The planned talk will touch the question of the relation of the whole of national cultures and national philosophies, formulating a provocative thesis that the *concept of modern nation* is a *product of philosophy*. In the end of my talk, it will be offered an overview of the appearance of the *national* narratives in the *international* manuals.

*Nacionalne filozofije i nacionalni identiteti:
Gledišta o odnosu centar–periferija i
diskursu zaostalosti*

BÉLA MESTER

HUN-REN Istraživački centar za humanističke znanosti,
Institut za filozofiju, Budimpešta

Planirano izlaganje analizira fenomen *nacionalne filozofije*, kako se ono pojavio u nacionalnim kulturama srednje Europe tijekom 19. stoljeća i kako se o njemu raspravlja u suvremenoj povijesti filozofije. Izlaganje će biti usmjereno na samorazumijevanje tih filozofija u okviru odnosa centar – periferija u europskom prijenosu znanja, kao i na simptomatični diskurs zaostalosti u samopercepciji naših kultura. Izlaganje će se također dotaknuti pitanja odnosa između cjelokupne nacionalne kulture i nacionalne filozofije, uz formulaciju provokativne teze da je *pojam moderne nacije proizvod filozofije*. Na kraju izlaganja bit će ponuđen pregled prikaza nacionalnih narativa u međunarodnim filozofskim priručnicima.

*Razmatranja hrvatskih filozofa o umjetnosti
u doba tehnološkog napretka*

ŽELJKA METESI DERONJIĆ

Fakultet Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu

U organizaciji Jugoslavenskog udruženja za filozofiju u Varaždinu se 1965. godine održao simpozij pod naslovom *Umjetnost u svijetu tehnike*. Skup je okupio niz istaknutih filozofa toga vremena, poput Ivana Fochta, Zlatka Posavca, Danila Pejovića, Danka Grlića, Rudija Supeka i drugih, koji su izložili svoja stajališta o, već tada, aktualnom pitanju odnosa umjetnosti i tehnike. U središtu njihovih izlaganja našla su se pitanja krize umjetnosti, njezine tehnifikacije i gubitka humanističke dimenzije, ali i važnosti umjetnosti u životu suvremenog čovjeka. Izlaganja održana na varaždinskom simpoziju vrijedan su doprinos filozofskim promišljanjima o ulozi umjetnosti u kontekstu sve ubrzanijeg tehnološkog razvoja. Ona nam omogućuju uvid u rane pokušaje hrvatskih filozofa da filozofski artikuliraju promjene koje danas postaju sve aktualnije i globalno relevantne, istovremeno otvarajući prostor za nove diskusije o položaju i ulozi umjetnosti danas.

*Reflections of Croatian Philosophers on Art
in the Age of Technological Advancement*

ŽELJKA METESI DERONJIĆ

Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb

In 1965, the Yugoslav Association for Philosophy organized a symposium in Varaždin under the title *Art in the World of Technology*. The event brought together a number of prominent philosophers of the time, such as Ivan Focht, Zlatko Posavac, Danilo Pejović, Danko Grlić, Rudi Supek, and others, who presented their views on the – already then – topical issue of the relationship between art and technology. At the centre of their presentations were questions concerning the crisis of art, its technification, the loss of its humanistic dimension, as well as the importance of art in the life of contemporary man. The talks held at the Varaždin symposium represent a valuable contribution to philosophical reflections on the role of art in the context of increasingly rapid technological development. They provide insight into the early efforts of Croatian philosophers to philosophically articulate changes that are becoming ever more relevant and globally significant today, while also opening space for new discussions about the position and role of art in the present day.

*Astrological and Pythagorean Explanation
of the Turkish Prophecy. Thaddaeus Hagecius
Interprets Bartul Đurđević's Text*

TOMÁŠ NEJESCHLEBA

Palacký University, Olomouc

The so-called Turkish prophecy, published by Bartul Đurđević, which promised the fall of the Turkish Empire, became very popular in Europe in the 16th century. The Czech polymath Thaddaeus Hagecius ab Hayeck (1526–1600) also published his interpretation of this cryptic text (Prag 1560, published in Czech). His text follows in many respects the Croatian model, with the exception of the passage predicting the year of the event. Hagecius uses two methods of interpretation here, one astrological, in which he follows his practice of publishing calendars and almanacs with astrological interpretations, and the other, the so-called Pythagorean, which he bases on his own earlier work *Oratio de laudibus geometriae*. In his interpretation of the Turkish prophecy and in *Oratio*, he draws on a passage from Plato's Republic about the so-called Fatal Number, which he interprets mathematically, apparently based on Marsilio Ficino's interpretation.

*Astrološko i pitagorejsko objašnjenje
Turske proročanske tvrdnje. Thaddaeus Hagecius
tumači tekst Bartula Đurđevića*

TOMÁŠ NEJESCHLEBA

Sveučilište Palacký, Olomouc

Tzv. Turska proročanstva koja je objavio Bartul Đurđević i koja su predviđale pad Turskog Carstva, postala su vrlo popularna u Europi 16. stoljeća. Češki polimat Thaddaeus Hagecius ab Hayeck (1526. – 1600.) također je objavio svoje tumačenje ovog enigmatičnog teksta (Prag 1560., objavljeno na češkom jeziku). Njegov tekst u mnogim se aspektima nastavlja na hrvatski model, osim odlomka u kojem se predviđa godina događaja. Hagecius ovdje koristi dvije metode tumačenja: jednu astrološku, u kojoj slijedi svoju praksu objavljivanja kalendara i almanaha s astrološkim tumačenjima, i drugu, takozvanu pitagorejsku, koju temelji na vlastitom ranijem djelu *Oratio de laudibus geometriae*. U svom tumačenju turskog proroštva i u *Oratio* poziva se na odlomak iz Platonove *Republike* o tzv. fatalnom broju, koji tumači matematički, očito na temelju tumačenja Marsilia Ficina.

*Utjecaj orijentalne misli na hrvatske
renesansne filozofe: Pavao Skalić,
Juraj Dragišić, Frane Petrić*

EDI RADAN

Graditeljska škola Čakovec, Čakovec

Izlaganjem nastojimo skrenuti pozornost na slabije istraženi dio hrvatske renesansne filozofske baštine koji se odnosi na recepciju orijentalne misli (pod čime podrazumijevamo prvenstveno islamski i judaistički utjecaj) kroz primjere tri istaknuta filozofa kod kojih je recepcija najuočljivija. Pri spomenu Jurja Dragišića u fokusu imamo apologetiku Johannesa Reuchlina i recepciju hebrejske duhovne baštine koju povezujemo sa specifičnom idejom obnove kršćanstva. U slučaju Pavla Skalića, naglasci se stavljaju na recepciju kristijanizirane kabale pod utjecajem Pica della Mirandole i već spomenutog Johanna Reuchlina, dok se kod glasovitog Frane Petrića bavimo utjecajem elemenata islamske filozofije i znanosti na poglavlje *Panaugia*, njegovog djela *Nova da universis philosophia*, Rasvjetljavanjem intenziteta orijentalnog utjecaja na hrvatsku renesansnu misao nastojimo doprinijeti dosadašnjem istraživanju na područjima recepcije islamske (hermetičke) i judaističke tradicije te islamsko-europske kulturne razmjene od 14. do 16. stoljeća, što doprinosi zaokruženosti renesansnog misaonog horizonta u okviru hrvatskog govornog područja ali i šire.

*The Influence of Oriental Thought on Croatian
Renaissance Philosophers: Pavao Skalić,
Juraj Dragišić, Frane Petrić*

EDI RADAN

Construction School Čakovec, Čakovec

This presentation aims to draw attention to a lesser-explored aspect of the Croatian Renaissance philosophical heritage – namely, the reception of Oriental thought (by which we primarily mean Islamic and Judaic influences), through the examples of three prominent philosophers in whom this reception is most evident. In the case of Juraj Dragišić, the focus is on the apologetics of Johannes Reuchlin and the reception of Hebrew spiritual heritage, which is connected to a specific idea of Christian renewal. For Pavao Skalić, the emphasis is on the reception of Christianized Kabbalah under the influence of Pico della Mirandola and the aforementioned Johannes Reuchlin.

Regarding the renowned Frane Petrić, we examine the influence of elements of Islamic philosophy and science in the *Panaugia* chapter of his work *Nova de Universis Philosophia*. By shedding light on the extent of Oriental influence on Croatian Renaissance thought, we aim to contribute to existing research in the fields of Islamic (Hermetic) and Judaic tradition reception, as well as Islamic-European cultural exchange from the 14th to the 16th century. This, in turn, enriches and completes the picture of the Renaissance intellectual horizon within the Croatian-speaking world and beyond.

Zimmermannova opća formulacija spoznajnog problema

DARIO ŠKARICA

Institut za filozofiju, Zagreb

Izlaganje će obuhvatiti tri teme. Prva je tema pojmovni okvir Zimmermannove opće formulacije spoznajnog problema. Unutar ove teme bit će ukratko izloženi Zimmermannovi pojmovi suda, istinitosti, sigurnosti, očitosti i refleksije. Drugi će dio izlaganja biti usredotočen na samu Zimmermannovu opću formulaciju spoznajnog problema, obilježenu sljedećim trima glavnim pitanjima: prvo, što je kriterij istinitosti, drugo, koji su motivi spoznajne sigurnosti i, treće, u čemu se sastoji spoznajno opravdanje. Treći će dio izlaganja biti posvećen utvrđivanju eventualnog Mercierova utjecaja na Zimmermannovu opću formulaciju spoznajnog problema, pri čemu će izlaganje obuhvatiti kako Mercierovu opću formulaciju spoznajnog problema, tako i njegovu kritiku moderne formulacije spoznajnog problema.

*Zimmermann's General Formulation
of the Problem of Knowledge*

DARIO ŠKARICA

Institute of Philosophy, Zagreb

The presentation will cover three topics. The first topic is the conceptual framework of Zimmermann's general formulation of the problem of knowledge. Within this topic, Zimmermann's concepts of judgment, truth, certitude, evidence and reflection will be briefly presented. The second part of the presentation will focus on Zimmermann's general formulation of the problem of knowledge, marked by the following three main questions: first, what is the criterion of truth, second, what are the motives of epistemic certitude and, third, what does epistemic justification consist in. The third part of the presentation will be dedicated to determining Mercier's possible influence on Zimmermann's general formulation of the problem of knowledge, whereby both Mercier's general formulation of the problem of knowledge and his criticism of the modern formulation of the problem will be taken into account.

Organizacijski odbor / Organizing Committee

Luka Boršić
Ana Grgić
Bernard Hostić
Ivan Macut
Ivana Skuhala Karasman
Dario Škarica